

Рожко С.В.

УДК 811.161.2:81`367

КРАТНІСТЬ НА РІВНІ МАКРОСТРУКТУРИ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Анотація. У статті розглядаються художній час, що є освідомленням статистичного образу рухомої відносної темпоральної структури як категорії тексту.

Ключові слова: текст, кратність, функціональна граматики, макроструктура.

Аннотация. В статье рассматривается художественное время, что является осознанием статистического образа движимой относительной темпоральной структуры как категории текста.

Ключевые слова: текст, кратность, функциональная грамматика, макроструктура

Summary. In the article considered considered artistic time which is the awareness of statistical image of movable relative temporal structure, as a category of text.

organization of composition with separate types, or components, definite kind of activity which activated due to the nature of communicative act.

Text Functional text category – it`s properties, which includes the system of the category of temporality imagery and so on represent us the link between the text and language system. The system generates a multiplicity of text category macrostructure special type. Meaning of the multiplicity of macrostructure notes the existence of verbal complex, which in general have a lot of akts similar to the semantics of the actual delivery of the grammatical category of multiplicity of verbal action. The definition of multiplicity at the level of the macrostructure of a literary text as a whole corresponds to its traditional explanation in function grammar, although attention focuses on the actualization of the internal semantics of the multiplicity of verbal units.

Keywords :: text, briefness, functional grammar, macrostructure

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими й практичними завданнями. Такий напрямок дослідження зумовлює поєднання темпоральної системи з загальною граматикою тексту, що на сьогоднішній день є малодослідженим.

Аналіз основних досліджень і публікацій. На сьогодні розгляду цієї проблематики присвячені праці мовознавців, які досліджують різні напрями функціональної граматики, і саме на ці праці будуть посилання в статті (Голосова Т. М., Грекова О. К., Сучкова Г. Г. та ін.).

Актуальність теми визначається тим, що, аналіз часових відношень навколишньої дійсності аспекті формування картин реального світу дозволяє займатися детальним дослідженням визначення граматичної категорії темпоральності у лінгвістиці

Метою статті є комплексний аналіз темпоральної структури художнього тексту.

Виклад основного матеріалу. Граматична категорія у сучасних наукових концепціях включається, з одного боку, до функціонально-семантичної парадигми, а з іншого – досліджується в тексті у комунікативному аспекті. Функціонально-семантична категорія аспектуальності виявляється в системі субкатегорій тривалості сталості, фазовості, реляційності, перфектності, ліміативності, що у свою чергу диференціюються у співвідносних значеннях кожного субкатегорійного типу. З іншого боку – аспектуальність формується як цілісна система, яка «базується на реалізації певних мікрополів, сфер, що об'єднується узагальненою семантикою відношення дії до межі у найбільш широкому смислі» [1, с. 108.] і не диференціюється в системі окремих функціонально-семантичних категорій. Зазначені підходи дослідження тісно між собою пересікаються, враховують досить щільну взаємодію між собою різних аспектуальних характеристик як категорії виду, так і категорії родів дієслівної дії: їх пересічення враховують, взаємозалежність, встановлення ієрархічних відношень на мікро- та макрорівні, ближчу та більш віддалену контекстну взаємодію. Разом з цим дослідження аспектуальних характеристик показало, що на рівень абзацної як макроструктурної текстової взаємодії не завжди виходить семантика пов'язана з реалізацією домінуючої категорії виду мовної системи. Провідними макрокатегоріями виступають ті субкатегорійні смисли, які базуються на граматичних засадах, як категорії виду, так і категорії родів дієслівної дії. Таким чином, макрокатегорії абзацного рівня формують функціонально-семантичної категорії аспектуальності в системі окремих субкатегорій що формують одночасно власні функціонально-семантичні поля.

Проте не вся узагальнена субкатегорійна семантика, що становить основне визначення тієї чи іншої субкатегорії аспектуальності, здатна формувати загальну категорії абзацу художнього тексту – макрокатегорії. на рівень абзацу як макроструктурного текстового компонента виходить значно більший, вагомий, узагальнений внутрішньотемпоральний субкатегорійний зміст аспектуальності, що пов'язується категорійними часовими тактовими системи. Таким чином, аспектуальна організація абзацу представляє, як частково категорійні значення, частково видові аспектуальні поняття, що співвідносно виражають власне граматичний внутрішньо темпоральний зміст загальної категорії часу тексту. Вони, таким чином, кваліфікуються як частково категорійні системи, диференційні аспектуальні типи, що не формують своєї власної субкатегорійної парадигми узагальнених значень, які, з одного боку, є компонентами часової граматичної парадигми текстової категорії часу, а іншого репрезентуються в системі варіативних значень, які об'єднуються навколо інваріантного тобто, формують власну семантичну систему часткововидових макрокатегорійних смислів. Це підтверджує виділення категорії художнього часу, як онтологічної граматичної категорії граматичної категорії тексту, що базується на субкатегорійній системі абзацу як макроструктурного текстового компонента

Оскільки зазначена категорійна система абзацного рівня репрезентує узагальнений аспектуальний категорійний зміст, що актуалізує окремий аспект функціонально-семантичної субкатегорії в текстовому

компоненті, а отже, - узагальнену функціональну, семантику, доцільним вважаємо її назвати функціонально-семантичною макрокатегорією рівня у якості того мисленнєвого компонента, що є одним із субкатегорійних значень, який формує цілісну категорію репрезентує в текстовій та абзаційній системі .тексту, з метою підкреслення функціонально-семантичного інваріантного категорійного значення, яке вказана категорія

Отже, субкатегорійні значення функціонально-семантичної аспектуальності, що розгортаються на рівні абзацу – макроструктурному тестовому компоненті, що розглядаються як макрокатегорії у широкому розумінні поняття категорія, тобто у якості мисленнєвих конструктів, що виражають певну диференційну ознаку по відношенню до текстової категорії часу щодо абзацу як елемента текстової структури. Така подвійність у визначенні поняття макрокатегорія текстового рівня зумовлюється її природою : репрезентацією загального категорійного значення у текстовій структурі як мовленнєвій системі на базі розгортання граматична так функціонально-семантичної мовної семантики. Звідси, макрокатегорії можуть кваліфікуватися як ці лінгвістичні структури, які поєднують граматич - ну категорійну текстову систему з провідними категоріями мовної системи. Лінгвістичні граматичні дослідження розглядають кратну категорійну семантику як одне із значень комплексу компонентів категорії родів дієслівної дії, що виражають модифікацію значення дії названого простим дієсловом, у напрямку кількісних уточнень, тобто семантику однократного зменшеного, багатократного тривалого дистрибутивно- взаємного роду дієслівної дії та інших, або як один з семантичних розрядів дієслів, що характеризує комплекс певних способів протікання дії, залежно від особливостей функціонування та семантичного значення компонентів категорії граничності / неграничності

Загальнокатегорійне значення кратності пов'язується у інтерпретацію поняття кількості, що виражається насамперед в усвідомленні значень, що приєднуються до дієслівних лексем та характеризуються за кількістю «кратності» або безперервності / перервності та є в цілому семантично і формально однорідними

Вказане тлумачення більш повне визначення знаходить у теорії функціональної граматики. Разом з цим у функціональному аспекті враховуються поняття багатократності (визначеної / невизначеної), однократності та нульової кратності аспектуальності [2, с. 105].

У системі тексту категорія кратності формує особливого типу макроструктуру, комплекс дії якої періодично повторюється як система звичних, узуальних, одночасних, послідовних чи точно не визначених у власних темпоральних відношеннях мікроподій. Значення кратності макроструктури відзначає факт існування дієслівного комплексу, який в цілому є багатоактним, аналогічно до семантики власне граматичної кратності категорії родів дієслівної дії. Для макроструктури це, як правило функціонування форм, що позначають дії, які за своєю природою можуть перериватися та відновлюватися. Тому функціонально – семантично категорійну макроструктуру семантику кратності тексту становлять у першу чергу форми багатого актового, постійноповторювального, початкового способів категорії родів дієслівної дії.

Відповідно, головною характеристикою виступає насамперед власне багатоактність, що передбачає висунення на перший план семантики узуальної повторюваності чітко невизначеної в кількісному вияві Домінація періодичної повторюваності всією макросистемою як напів- предикативного комплексу в загальній течії художнього часу дозволяє говорити дозволяє говорити про наявність цього темпорального типу як окремого виду макроструктури тексту. Поряд слід визначити, що семантика кратності тут характеризує не лише дієслова, а й усі мовні елементи. Поняття значення періодичної повторюваності на рівні макроситуації суттєво не відрізняється від граматичної значень кратності, проте на перший план виступає внутрішня кратна семантика дієслівних лексем макроструктури, а не граматики-контекстуальні комплекси, що репрезентують звичайно чітко визначену кратну систему дій

У кратності зовнішнього часового плану реалізується формами дієслів теперішнього часу, що передбачає функціонування презенса в необмежено-кратному значенні (поєднання семантики конкретності та типовості), минулого неактуального чи майбутнього узуального (абстрактного) темпоральних значень, оскільки саме вони, як правило, спрямовані репрезентувати узагальнену видову семантику. Це пояснюється насамперед формуванням вказаної категорії з метою об'єктивації комунікативної семантики генеративного або інформативного реєстрів, враховуючи точність вираження періодичної Макроструктура семантики кратності виділяється більш яскраво в наслідок поширення її семантичними показниками типу кожен вечір, не раз, звичайно, завжди, іноді [2, с. 99], які підкреслюють періодичну повторюваність комплексу, хоч у системі абзацу певного темпорального проміжку для вираження вказаного функціонально – семантичного навантаження макроситуації в цілому наявність семантичних детермінантів не є обов'язковою.

Зовнішні засоби репрезентації кратності, зумовлені представленням детермінантних семантичних компонентів, не відіграють провідної ролі в розгортанні кратних макроструктур, а виступають, як правило, елементами модифікації . Це зумовлюється тим, що періодична повторюваність рівня макроструктури відзначається функціонуванням дієслівних форм недоконаного виду, яким « в першу чергу властиве конкретно – процесне та необмежено – кратне (повторювальне) значення » [3, с. 63].

Отже, визначення кратності нарівні макроструктури художнього тексту в цілому відповідає її традиційному тлумаченню у функціональному граматиці, хоч увага й зосереджується на актуалізації внутрішньої семантики кратності дієслівної одиниці.

Джерела та література

1. Бондарко А. В . Грамматическая категория и контекст / А. В. Бондарко – Л., 1971 . – 112 с.
2. Бондарко А. В. Функциональная грамматика / А. В. Бондарко – Л. 1984. – 133 с.
3. Голосова Т. М. Категоральная доменанта времена / Татьяна Михайловна Голосова – К., 1997 . – 120 с .

4. Голосова Т. М. Темпоральна структура художнього тексту / Тетяна Михайлівна Голосова – «РВВ ЧДУ» Черкаси, 2001. – 265 с.
5. Грекова О. К. Види значення повторюваності і засоби їх вираження / О. К. Грекова. – М., 1979. – 148 с.

Шацький І.В.

УДК 821.161.2-1-09

АНТИЧНИЙ СВІТ В ХУДОЖНІЙ РЕЦЕПЦІ О. ОЛЬЖИЧА

***Анотація.** У статті розглядаються проблеми, пов'язані з осмисленням та інтерпретацією історіософських мотивів у творчості О. Ольжича. З'ясовуються причини звернення до античних мотивів. Досліджується суб'єктна сфера лірики О. Ольжича з погляду найбільше виражених у ній категорій ліричного героя, його характеру, їх еволюції, взаємозв'язку з образом власне автора. Осмислюються особливості ідіостилу Ольжича-поета, його світовідчуття; висвітлюється історичний, літературний та філософський контексти творчості.*

***Ключові слова:** лірика, поетика, ліричний герой, ліричний персонаж, образ автора, античні мотиви.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются проблемы, связанные с осмыслением и интерпретацией историсофских мотивов в творчестве О. Ольжича. Рассматриваются причины обращения к античным мотивам. Исследуется субъектная сфера лирики О. Ольжича с точки зрения наиболее выраженных в ней категорий лирического героя, его характера, их эволюции, взаимосвязи с образом собственно автора. Осмысливаются особенности идиостиля Ольжича-поэта, его мироощущение, освещается исторический, литературный, философский контексты творчества.*

***Ключевые слова:** лирика, поэтика, лирический герой, лирический персонаж, образ автора, антические мотивы.*

***Summary.** This article is devoted to the analysis of the antique themes of O. Olzhych poetry in particular to studying the character and the evolution of the lyrical hero in O. Olzhych poetry.*

The subjective organization of O. Olzhich's lyrics and lyrical epos from the point of view of its the most expressed categories of lyrical hero, its character, their evolution, interconnection with the image of the author itself is analyzed.

Forms and ways of the textual realization of the given categories, the artistic realization of "the aesthetics of action", the special features of O. Olzhich's idiostyle, his attitude are revealed; historical, literary and philosophical contexts of his works are interpreted.

In his works O. Olzhich took great attention to revealing of the historiosophic possibilities of Ukrainian poetry. He was interested not only in traditional cossac or Kyiv Russ motives but he was also absorbed in the considerably distant past, which he knew being an archeologist. He took an interest the military democracy period, that was the decisive factor in formation and developing of the heroic ethnoses. It brought the initiative of the creative person, the emancipation of the individual origin in spite of the still ruling overpersonality in the primitive society. The heroic spirit which arose in such conditions excited Olzhich's exceptional interest first of all because of revealing the substantial value of human individuality and society as equal notions which were protected by the Prague school aesthetics.

The past and the present are indissoluble for Olzhich lyrical hero. And if the author himself however lives "here and now", his lyrical hero lives in different time measures, his memory moves easily through the epochs, wending his way from the past to the present and foreseeing the future.

For expressing the character of the lyrical hero the author uses the vast palette of means. Most frequently he reveals himself via his behaviour both external (deeds, manners, language) and internal (thoughts, dreams, experience, states). The direct characterizing is often used.

***Key words:** lyrics, poetics, lyrical hero, lyrical person, author's image, antique theme.*

Постановка проблеми. Поезія О. Ольжича відзначається високою історіософською місткістю, на що неодноразово звертали увагу дослідники. Історія стає проекцією на сьогодення. Поезія "трагічного оптимізму" виводить "філософії землі" на конструктивно новий, ще незнаний пласт трансформації історії у поетичних текстах. Саме мета державного самоздійснення України призводить до пошуку зразків у минулому. Певною мірою цим пояснюється глибокий і жвавий інтерес до історії у творчості поетів-«пражан». Варто в цьому плані пригадати ґрунтовні праці Л. Череватенка, М. Ільницького, Ю. Коваліва, М. Крупача, Б. Червака, Т. Салиги, П. Іванишина та інших. Творчість О. Ольжича традиційно розглядається як джерело формування волі і характеру особистості. На це є певні підстави. По-перше, плакається культ українця-грамадянина, уславлюється особистість, здатна на самопожертву в ім'я національних ідеалів. По-друге, сам поет був яскравим прикладом такої особистості, утверджуючи своєю творчістю «естетику чину». Проте акцентуючи увагу саме на героїчному аспекті творчості О. Ольжича, часто меншою мірою увагу приділено іншій важливій складовій творчості митця – поетиці, художності, різнобарвності жанрової палітри, засобам вираження суб'єктної сфери лірики митця.

Мета статті – дослідити історіософські мотиви мистецької спадщини О. Ольжича з погляду суб'єктної сфери лірики, засобів вираження авторської свідомості-чуттєвості, насамперед характеру ліричного героя як ідейно-естетичної формозмістової цілості.

Естетична концепція національної культури має на меті поєднання традицій патріотичної, національної єдності, лицарських чеснот, войовничості, слави, взаємодії настроїв трагізму та оптимізму. О. Ольжич став виявником нової бурхливої, тривожної героїчної поезії, особливої філософії життя, яку Д. Донцов назвав „трагічним оптимізмом” [2, с. 279].